

Almanya’da Sachunterricht Ve Türkiye’de Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Okulda Demokrasi Uygulamalarına Örnek Olarak Sınıf Başkanı Seçimi

İrem PAMUK¹, Akif PAMUK²

Özet

Demokrasi; bilinçli, hoşgörülü, açık fikirli, dayanışma duygusu gelişmiş, sorumluluk sahibi, katılımcı bireylere ihtiyaç duymaktadır. Öğrenciler, demokratik bir sosyal yaşama uyum sağlayarak toplumda yer almaları için gerekli bilgi, beceri ve yeterlilikleri, sosyalleşme sürecinde en önemli kurum olan okulda, vatandaşlık eğitimine yönelik konular ve geçirdikleri yaşantılar aracılığıyla edinirler. İlkokul basamağında vatandaşlık eğitimi kapsamında yer alan konuların başlıca amacı, birey olma yolunda ilk adımlarını atmakta olan öğrencilerin öncelikle hak ve sorumluluklarının farkına varmalarını ve bu farkındalık doğrultusunda geleceğin toplumunu inşa eden etkin ve etkili birer vatandaş olmalarını sağlamaktır. İlkokul basamağında Almanya’da ilk dört yıl okutulan Sachunterricht ve Türkiye’de ilk üç yıl okutulan hayat bilgisi dersi, geleceğin toplumunun şekillenmesinde birer aktör olacak bireyleri, vatandaşlık eğitimi konularıyla ilk defa bir araya getirir, deneyim dünyalarına yönelik etkinlikler aracılığıyla demokratik tutum ve değerleri kazandırarak onları demokratik topluma hazırlar. Bu doğrultuda, öğrencilerin demokrasinin en temel unsurlarından ve göstergelerinden biri olarak nitelendirilen seçme ve seçilme hakkı konusunda bilinçlenmeleri büyük önem taşır. Çalışmanın amacı, Almanya’da okutulan Sachunterricht ve Türkiye’de okutulan hayat bilgisi ders kitaplarında, seçme ve seçilme hakkının bir örneği olarak, okulda ve sınıfta demokrasi çerçevesinde, günümüzde demokrasinin nirengi noktası olarak görülen ‘seçim’ olgusu bağlamında, ‘sınıf başkanı seçimi’ konusunun ne şekilde sunulduğunu betimlemek ve karşılaştırmaktır. Bu bağlamda, Almanya’nın Niedersachsen eyaletinde 3. sınıfta okutulan Sachunterricht Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz (Ich- Du- Wir) ünitesinde yer alan Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü (Klassensprecher- Sprecher für die Klasse), Sınıf Başkanı Seçimi (Die Wahl der Klassensprecher) ve Öğrenci Meclisi (Der Schülerrat) konuları ile Türkiye’de 3. sınıfta okutulan hayat bilgisi ders kitabının Okul Heyecanım temasında yer alan Okulda Demokrasi konusu incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Veriler, doküman incelemesi ile elde edilmiş ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma bulgularına göre, hem Sachunterricht’te hem de hayat bilgisi dersinde, öğrencilerin, demokratik davranan, seçme, seçilme ve oy kullanma bilincini kazanmış, demokrasi kültürüne sahip ve katılımcı bireyler olmaları amaçlanmaktadır. Bu amacı pekiştirir şekilde, öğretim programı ile öğrenci arasında köprü görevini üstlenen her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan sınıf başkanı seçimi konusunun sunumunun, seçme ve seçilme hakkını somutlaştırarak demokrasi kültürünü yerleştirmeye, farklı düzeylerde de olsa katkı sağladığından bahsedilebilir. Ancak seçme ve seçilme hakkı, Türkiye’deki hayat bilgisi ders kitabında, Almanya’daki Sachunterricht ders kitabının aksine kavrama düzeyinde sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ders kitabı, vatandaşlık eğitimi, demokrasi, seçme ve seçilme hakkı, hayat bilgisi, Sachunterricht

Abstract

Democracy calls for conscious, tolerant, open- minded, responsible and participative individuals with a developed sense of solidarity. By adapting themselves to a democratic social life, students gain the necessary knowledge, ability and competencies at school, which is the most vital institution in the process of socialization by means of subjects related to citizenship education and experiences lived through. In primary school level, the subjects of Sachunterricht in Germany and life studies course in Turkey first brings together the individuals who are going to be actors in shaping the prospective society through citizenship education subjects and by earning them democratic attitudes and values; it prepares them for a democratic society. Accordingly, it is of great importance for students to become aware of the subject matter of right to elect and be elected which is thought to be one of the key elements and indicators of democracy. The purpose of the study is to describe and compare how the subject matter of ‘class president election’ within the framework of democracy at school and in the classroom is studied in German Sachunterricht and Turkish life studies textbooks as an example of the right to elect and be elected. In this sense, the

¹ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, iremka@istanbul.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, akifpamuk@hotmail.com

issue of Class President- Spokeperson For The Class (Klassensprecher- Sprecher für die Klasse), The Election Of The Class President (Die Wahl der Klassensprecher) and The Student Council (Der Schülerrat) in the unit of I- You- We (Ich- Du- Wir) of the textbook Sachunterricht Jo-Jo, which is studied in the 3rd graders in the state of Niedersachsen, Germany was analyzed and compared with the issue of Democracy at School in the topic of My School Excitement of the textbook life studies course, which is studied in 3 rd graders in Turkey. In this study, in which case study was used as a method, data were collected by document analysis. Content analysis was applied to the collected data. According to study findings, in the school subjects of both Sachunterricht and life studies, students are intended to become participative individuals who act democratically, have the awareness of electing, being elected and voting and have the culture of democracy. As to reinforce this purpose, it can be stated that the presentation of class president election subject matter, which is studied in the textbooks of both countries and which serves as a bridge between the teaching program and the student, contributes to the establishment of democracy culture by embodying the right to elect and be elected. However right to elect and be elected, in the textbook of life studies in Turkey presented at the level of comprehension unlike Sachunterricht textbook in Germany.

Key Words: Textbook, civic education, democracy, right to elect and be elected, life studies, Sachunterricht

GİRİŞ

“Vatandaşlık eğitimi olmadan bağımsız halk, ateşle oynayan ve evini her an tehlikeye atan bir çocuktur.”- J.H. PESTALOZZI

Hayat bilgisi, odak noktasını çocukların geçmiş deneyimleri, gündelik yaşamları, öğrenme gereksinimleri ve ilgi alanlarına dair konuların oluşturduğu yapısıyla çocuğun gerçekliğine hitap ederek, yaşam dünyasını geliştiren ve zenginleştiren, ilkökul basamağının temel derslerinden biridir. Bu derste öğrenciler, geçmişte ve günümüzde insanların bir arada toplumsal yaşamları, kendi yaşadıkları yer ve bölge, doğa ve etraflarını saran dünya ile ilgili temel bilgileri edinirler. Bu bağlamda ders, öğrenci merkezlidir ve aynı zamanda öğrencilerin ilgilerini de merkeze almaktadır. Öğrenci merkezli bir hayat bilgisi dersinin başarı reçetesi, öğrencilerin konuya olan ilgilerinin, öğrenme motivasyonlarının canlı tutulmasıdır (Ziechmann, 1979).

Hayat bilgisi dersi öğrencilerin, daha ilkökulda kendilerini, değerlerini ve düşüncelerini keşfetmelerine katkı sağlayan, içinde yaşadıkları çevreye, topluma ve kültüre karşı ilgi ve farkındalık yaratarak kimlik inşası sürecini ve vatandaşlık yeterlilikleri edinmelerini destekleyen ilk derslerdendir. Demokratik süreci geliştirecek nitelikte, demokratik vatandaşlık değer ve becerilerine sahip etkin bir vatandaş portresine sahip olmak, hem Almanya’da Sachunterricht’in hem de Türkiye’de hayat bilgisi dersinin varoluş amaçlarından biri ve hatta en önemlisidir. Bu bağlamda, hayat bilgisi dersi aracılığıyla, temel demokratik değer ve uygulamalara dair farkındalık geliştirmek ve bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak önem taşımaktadır.

Öğrencilerin politik beceriler kazanması için, okul ve sınıf içi uygulamalarda politik süreçlere katılımı sağlanmalıdır. Demokratik vatandaşlık eğitimine uygun şekilde düzenlenen okul ve sınıf ortamlarında bireylerin, insan hakları, çocuk hakları, anayasa, seçme ve seçilme hakkı gibi politik olgu ve süreçler ile ilgili bilgiler edinmeleri ve karar verme güçlerinin gelişimi sağlanabilir. Demokrasi, okulda yaşanmalıdır (Gesellschaft für Didaktik des Sachunterrichts [GDSU], 2013; Schaub ve Zenke, 2007; Thomas, 2009). Okul, demokrasi eğitiminde tüm çocuklara, diğer kurumlara oranla, olabilecek en iyi şartları sağlama fırsatına sahip kurumdur. Çocuklar, demokratik bir okul atmosferinin sağlanması ve demokrasi odaklı aktiviteler aracılığıyla, demokrasiyi okulda öğrenebilir ve yaşayabilirler. Sınıf başkanı seçmek, okuldaki demokratik kurumlardan olan sınıf ve/ veya okul meclisinin ve okuldaki öğrenci parlamentosunun uygulamalarını, işleyişini ve çalışmalarını tecrübe

etmek, öğrenci gazetesi yayımlamak gibi etkinlikler, çocukların okulda demokrasiyle ilk deneyimlerini yaşamalarını sağlamaktadır. Bu şekilde öğrenciler, demokrasiye ilişkin sadece bilgi edinmekle kalmazlar, demokrasiyi gündelik yaşamlarında deneyimleyerek anlama ve öğrenme imkânına sahip olurlar (Eberhard ve Toyka- Seid, 2015; Edelstein ve Fauser, 2001).

Çocukların, geleceğin etkin birer vatandaşı olabilmeleri; haklarını bilmeleri ve kullanabilmelerine bağlıdır. “Etkili veya etkin vatandaşlık; düşünen, duyarlı ve yeterli vatandaşı olarak da tanımlanabilir” (Özdemir Özden, 2014: 220). Bu bağlamda etkin ve etkili vatandaş olma yolundaki öğrencilerin, hak ve sorumluluklarının farkına varmalarında, toplumsal yapıyı belirlemede ve katılım sağlamada, seçme ve seçilme hakkının önemini kavramaları, demokrasi eğitiminin yapıtaşısıdır.

Günümüzün modern demokratik devletlerinde, vatandaşlık kavramının ifade ettiği anlamın, oy kullanmak suretiyle siyasal karar alma sürecine katılmak (Kaya, 2006: 99) olduğunu ve demokrasinin asgari koşulunun ‘sandık’ olarak algılandığını göz önünde bulundurursak, çocukların, seçme ve seçilme hakkına yönelik etkinlikler aracılığıyla demokratik yaşamın temel değerlerini edinerek daha geniş kapsamlı olarak vatandaşlık sorumlulukları konusunda bilinçleneceklerinden söz edebiliriz. Çünkü çocukların birer yetişkin olduklarında, demokrasinin temel ilkelerine uygun yaşayabilmeleri, demokrasi kültürünü yaşatmaları ve bu kültürün sürekliliğini sağlayabilmeleri için topluma yön vermede, hak ve sorumluluklarını bilen bireyler olarak yetişmeleri, seçme seçilme hakkının taşıdığı değer farkında olmaları, etkili birer vatandaş olarak toplumda yer alabilmeleri noktasında önemli rol oynamaktadır. Demokrasi kültürü ve bilincinin oluşması, seçme-seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması, katılım ve hoşgörü anlayışının gelişiminde hayat bilgisi dersleri, yaşama özgü durum odaklı içeriğiyle geleceğin toplumunun aktörleri olacak bireylerin dünyasında önemli bir yapıtaşısıdır. İlkokulda Almanya’da Sachunterricht ve Türkiye’de hayat bilgisi dersi, geleceğin toplumunun şekillenmesinde birer aktör olacak bireyleri, vatandaşlık eğitimi konularıyla ilk defa bir araya getirir, demokratik tutum ve değerleri kazandırarak onları demokratik topluma hazırlar. Vatandaşlık eğitimi ile temelde amaçlanan, bireylerin vatandaşlıkla ilgili temel kavramları, haklarını ve ödevlerini bilmesi, bilinçlenmesi ve sorumluluklarının bilincinde hareket etmesinin sağlanmasıdır (Alabaş, 2010).

Türkiye’de ilkökul basamağında, toplu öğretim yaklaşımına göre tasarlanan disiplinlerarası yapısıyla ilk üç yıl boyunca okutulan hayat bilgisi dersi ile çocukların hem kendileri hem de içinde yaşadıkları toplum ve dünya ile ilgili bilinçlenmelerine temel oluşturulmaktadır (MEB, 2009). Almanya’nın Niedersachsen eyaletinde de toplu öğretim yaklaşımına göre tasarlanmış olan disiplinlerarası yapısıyla ilk dört yıl boyunca okutulan Sachunterricht, öğrencilerin şimdiki ve gelecekteki yaşamlarına katkıda bulunacak temel bilgileri edinmelerini sağlar. Doğayla ilgili, teknik, politik, sosyal ve kültürel bağlamları olan dünya hakkında temel bilgileri ve deneyimleri edinerek, kendi yaşam dünyalarını bağımsız şekilde oluşturmalarını ve kendilerini yönlendirmelerini destekler. Sachunterricht’te edinilen yeterlilikler, bilginin aktif şekilde benimsenmesiyle gelişir. Bu bilginin kullanılması ve sorumluluk temelli davranılması yeteneğinin kazandırılmasını amaçlamaktadır (Niedersächsisches Kultusministerium, 2006).

Almanya’da ders kitapları, derslerde kullanılmakla birlikte, birincil kaynak değillerdir. Öğretmenler eğitim ortamında çok çeşitli kaynakları kullanmaktadırlar. Ancak ülkemizde eğitim ortamlarının belirleyici ve yönlendirici materyalleri arasında yer alan ders kitapları, eğitim faaliyetlerini planlama ve uygulamada yol göstericidirler. Eğitim ortamlarının önemli öğelerinden olan ders kitapları, derse ait öğretim programının somut bir şekilde öğrenciye ulaşmasında etkin rol oynamakta ve bir bakıma öğretim programı ile öğrenci arasında köprü görevini üstlenmektedirler. Sınıf içindeki eğitsel yaşantılarda belirleyici ve yönlendirici olup, öğrenci kitlesinin yaşına ve pedagojik beklentilerine cevap verecek şekilde hazırlanmışlardır (Kabapınar, 2003; Kabapınar, 2009; Kaya, 2010). Kast ve

Neuner (1994: 8): "Ders kitabı, dersin hedeflerini sunar; öğretim malzemesi bu hedeflere uygun olarak seçilir, düzenlenir, derecelendirilir; dersin yöntemini, dersin evrelerini/aşamalarını, çalışma biçimlerini, öğrenci ve öğretmen davranışlarını belirler; ders materyali seçimini ve kullanımını düzenler; dersin hedeflerine erişilip erişilmediğinin kontrol edilmesini sağlar." ifadesiyle, ders kitabının önemli konumunu vurgulamışlardır.

Almanya'nın Niedersachsen Eyaleti'nde Sachunterricht Öğretim Programı

Almanya, on altı eyaletten oluşmaktadır. Her eyalet, kültürel egemenliğe sahiptir ve eğitim-öğretim işleri doğrudan eyaletlerin yetki ve sorumluluklarındadır. Bu bağlamda Almanya'da, genel çerçevede benzerlikler göstermekle birlikte, on altı farklı eğitim sisteminin varlığı söz konusudur. Alman eğitim sisteminin genel amacı; Almanya'da yaşayan herkese ilgi, istek ve yeteneklerine göre eşit eğitim fırsatı ve olanakları sağlamaktır (Führ, 1996; Leschinsky ve Cortina, 2003).

Almanya'da ilkökul (Grundschule) basamağı dört yıl, istisnai bir durum olarak Berlin ve Brandenburg eyaletlerinde altı yıl sürmektedir. İlkokul basamağında, çocukların deneyim dünyalarına uygun şekilde, sosyal bilimler ve doğa bilimlerini içeren konulardan oluşan, disiplinlerarası, hayat bilgisi dersine benzer bir ders okutulmaktadır. Bu ders, Sachunterricht, Sachunterricht/Mensch Natur und Kultur, Heimat-und Sachunterricht/Heimat-und Sachkunde gibi, eyaletler arasında farklı isimlerde olmak üzere olmak ilkökulda dört yıl boyunca okutulmaktadır. Sachunterricht, birinci sınıftan dördüncü sınıfın sonuna kadar, yaşam için temel bilgileri sunarak, öğrencilerin dünyayı tanımalarını, üstesinden gelmelerini ve toplumsal yaşama aktif şekilde katılmalarını, uyum sağlamalarını olanaklı kılan, sosyal bilimler ve doğa bilimlerine özgü içeriğe sahip bir derstir. Öğrencilerin deneyimleri, ilgileri, yaşam algıları, öğrenme gereksinimlerinden hareketle, bilgi ve deneyim dünyaları arttırılmaya çalışılır. Öğrenme sürecinin düzenlenmesinde, ilkökul öğrencilerinin algı-düşünme ve öğrenme şartları göz önünde bulundurulur. Öğrencilerin deneyim yoluyla öğrenmeleri, öğrencilerin aktivitelerine bağlı bir öğrenme şekli olarak, öğrenme sürecinin esasını oluşturur. Sachunterricht, yeterlilik odaklıdır. Sachunterricht'te öğrenciler, doğayla ilgili, teknik, politik, sosyal ve kültürel bağlamları olan dünyanın açıklanmasını mümkün kılan ve gelecekteki öğrenmelerine temeller oluşturan yeterlilikleri edinirler. Sachunterricht; zaman ve tarih, toplum ve politika, mekân, doğa, teknik olmak üzere beş perspektife sahiptir. Sachunterricht'in içeriği, alana özgü yönelim gösteren bu perspektifler çerçevesinde inşa edilmiştir. Bunlar, ne hiyerarşik düzenlenmiştir ne de arka arkaya işlenmeleri gerekir, tam tersi birbirleriyle bağlantılı şekilde incelenen konu alanlarını oluştururlar (Niedersächsisches Kultusministerium, 2006). Bu çalışmada, toplum ve politika perspektifi kapsamında yer alan, okulda demokrasi uygulamalarına örnek olarak seçme ve seçilme hakkı bağlamında Ben- Sen- Biz ünitesinin, Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü, Sınıf Başkanı Seçimi ve Öğrenci Meclisi konuları incelenmiştir.

Toplum ve politika perspektifinin başlıca amacı, öğrencilerin bir arada yaşama yönelik yeterlilikler kazanmalarını sağlamaktır. Bu yeterlilikler, öğrencilerin demokratik yaşamda aktif şekilde yer alabilmelerini ve önemli toplumsal görev ve sorunlara, çözüm odaklı bir şekilde yaklaşmalarını gerektirir. Öğrencilerin, Çocuk Hakları'nı ve demokratik katılım haklarını anlayabilmeleri, bu perspektifin nirengi noktasını oluşturmaktadır. Toplum ve politika perspektifine göre; karmaşık, kısmen çelişkili toplumsal-politik çıkar ve süreçler ve de medyanın etkisi, kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu toplumda yaşamı şekillendirmektedir. Bu karmaşıklık, ilkökul öğrencilerine yönelik olarak indirgenmeli ve onlar için yeniden oluşturularak, anlamlı bölümlerde sunulmalıdır. Bir arada yaşama kuralları ve biçimleri ile uzlaşma süreçleri, toplum ve politika perspektifinin merkezinde yer almaktadır. Bir arada yaşamın ekonomik, sosyal ve politik koşullarıyla ilgili ilk bilgiler, adım adım öğretilir. Seçilen kurumlar, resmi daireler ve bunların işlevleri incelenir ve araştırılır. Öğrenciler, kendi yaşlarına uygun koşullara ve cinsiyet rollerine bağlı olarak, kendilerini

başka yaşam, düşünme tarzları ve değerlerin yerine koyarak yeni perspektifler kazanmaya ve benimsemeye başlarlar. Değerler ve normlar hakkında düşünmek, bakış açısının değişimi yeteneğini gerektirir, hoşgörü ve kabulü teşvik eder. Ama bunun yanı sıra diğer görüşlere saygıyı da. Bireysel ihtiyaçlar ve toplumsal talepler arasındaki ilişkiyi kurmak, ilkokulun eğitim görevidir. Ailede, sınıfta, okulda veya politik toplumda olsun, öğrenciler, insanların bir arada yaşama hak ve sorumluluklarına yönelik demokratik temel ilkeleri anlarlar. Bunun yanı sıra öğrenciler, sorumluluk temelli davranışın ve toplumsal, politik yaşama aktif katılımın temeli olarak çatışma çözme stratejilerini ve bunları kullanmayı öğrenirler (Gesellschaft für Didaktik des Sachunterrichts [GDSU], 2013; Niedersächsisches Kultusministerium, 2006).

Toplum ve politika perspektifinin 4. sınıf sonunda öğrencilerden incelenen konu bağlamındaki beklentileri (Niedersächsisches Kultusministerium, 2006: 19- 20) şunlardır:

Tablo 1. Toplum ve Politika Perspektifinin 4. Sınıf Sonunda Öğrencilerden Beklentileri

Yeterlilik	Bilgiler ve Beceriler
- Öğrenciler, kuralları ve okulda bir arada yaşam için anlamlarını bilirler	- Sınıf içinde hak ve sorumluluklarını bilmek ve algılamak - Sınıf ve okul kurallarının anlamını ve okul yaşantısının işleme için bağlantılarını göstermek - Okul yaşantısında demokratik karar verme sürecine katkıda bulunmak (Katılım)
- Öğrenciler, demokrasinin kendileri için önemli yönlerini açıklayabilir ve bundan yararlanabilirler	- Uzlaşımın mümkün olmadığı durumlarda, demokratik karar yöntemi olarak çoğunluk kuralını uygulamak - Sınıf meclisinin vb. demokratik kararlarına saygı duymak, ilgi göstermek ve uygulamak - Önemli kamu kurumlarını (örneğin belediye, itfaiye, polis) ve onların görevlerini bilmek - Eyaletimizin belirlenen politik resmi kurumlarını tanımak ve onların görev ve işlevlerini açıklayabilmek - Çocuk Hakları'nı bilmek

Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Türkiye’de ilkokul basamağında ilk üç yıl boyunca, çocukların deneyim dünyalarına uygun ve temel yaşam becerileri geliştirebilecek şekilde sosyal bilim ve fen bilimlerini içeren konulardan oluşan, disiplinlerarası hayat bilgisi dersi okutulmaktadır. Toplu öğretim yaklaşımına göre oluşturulan hayat bilgisi dersi, birinci sınıftan üçüncü sınıfın sonuna kadar, çocukların kendilerini, içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımları için tasarlanmış bir derstir (MEB, 2009)

Hayat bilgisi dersi; üç yıl boyunca Birey, Toplum ve Doğa olmak üzere üç ana öğrenme alanından ve Benim Eşsiz Yuvam, Dün Bugün Yarın ve Okul Heyecanım olmak üzere üç temadan oluşmaktadır. Bu üç tema, öğrenme alanlarını aynı anda kuşatabilmektedir (MEB, 2009). Bu çalışmada, okulda demokrasi uygulamalarına örnek olarak seçme ve seçilme hakkı bağlamındaki Okulda Demokrasi konusu, Okul Heyecanım teması kapsamında olduğundan dolayı, sadece bu tema incelenmiştir.

Okul Heyecanım teması kapsamında yer alan Okulda Demokrasi konusunun kazanımı; “Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır” Etkinlik örneği olarak, sınıf- okul içi etkinlik noktasında; “Demokrasinin Üstünlükleri: Öğrencilerden sınıftaki ve okuldaki demokratik uygulamaların neler olduğu hakkında tartışarak görüş bildirmeleri ve bu uygulamaları listelemeleri istenir. Listelenen demokratik uygulamaların üstünlüklerinin neler olduğunu araştırmaları ve araştırma sonuçlarını sınıfta sunmaları sağlanır”. Açıklamalar kısmında; konunun, beceri noktasında, “iletişim becerisi”ni geliştirmeye yönelik olduğu ve “adalet, hoşgörü, saygı ve sabır” gibi kişisel nitelik ve değerlerin geliştirilmesi üzerinde durulacağı belirtilmiştir. Ayrıca konu, ara disiplinlerle ilişkilendirme noktasında ise, İnsan Hakları Ve Vatandaşlık ile bağlantı

kurularak bütünleştirilmiştir (MEB, 2009: 172). Ara disiplin kazanımları: “Okulda demokratik ortamın geliştirilmesinde katkıda bulunması gerektiğini fark eder” ve “Okulda karşılaştığı sorunlara yönelik demokratik çözüm yolları üretir” (MEB, 2009: 58).

Bu çalışmanın amacı, Almanya'nın Niedersachsen eyaletinde Grundschule (ilkokul) basamağında dört yıl boyunca okutulmakta olan disiplinlerarası yaklaşıma göre desenlenen Sachunterricht'te 3.sınıfta okutulan ders kitabı ile Türkiye'de ilkököl basamağında üç yıl boyunca okutulmakta olan disiplinler arası yaklaşıma göre desenlenen hayat bilgisi 3.sınıf ders kitabının seçme ve seçilme hakkı konusuna yaklaşımlarının ve sınıf başkanı seçimi konusunun ne şekilde sunulduğunun incelenmesidir. Bu bağlamda, her iki ülkenin aynı kapsamdaki derslerine ait ders kitaplarında seçme ve seçilme hakkı kapsamında yer alan konuların ne şekilde sunulduklarının incelenerek karşılaştırılması sonucunda, seçme seçilme hakkı konusunda yaklaşımlarının ne olduğunu belirlenmiş ve benzerlikler ve farklılıklar açısından tartışılmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, eğitimin çeşitli konularını anlamada, özellikle 'nasıl' ve 'niçin' soruları yöneltildiğinde tercih edilen bir yöntemdir (Ekiz, 2009: 46). Ayrıca durum çalışmasıyla, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır, ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 77). Seçme ve seçilme hakkı kapsamında, Almanya'nın Niedersachsen eyaletinde 3.sınıfta Sachunterricht'te okutulan Jo-Jo ders kitabındaki sınıf başkanı seçimiyle ilgili konular ile Türkiye'de 3.sınıfta hayat bilgisi dersinde okutulan ders kitabında, sınıf başkanı seçimiyle ilgili konunun nasıl sunulduğu, durum çalışması bağlamında değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları Ve Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak, nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Dokümanları kullanmak, nitel araştırma için zengin bir veri kaynağı sağlamaktadır (Patton, 2014: 293). Eğitim araştırmalarında, ders kitapları ve öğretim programları, önemli veri kaynaklarıdır. Çalışmanın veri kaynaklarını Almanya'nın Niedersachsen eyaletinde Sachunterricht'te 3.sınıfta (halen) okutulan, Cornelsen Yayınevi tarafından yayımlanan Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz ünitesinde yer alan Başkan- Sınıf Sözcüsü, Sınıf Başkanı Seçimi ve Öğrenci Meclisi konuları ile Türkiye'de hayat bilgisi dersinde 3.sınıfta (2013 yılında) okutulan, Evrensel İletişim Yayınları tarafından yayımlanan ders kitabının Okul Heyecanım temasında yer alan Okulda Demokrasi konusu oluşturmaktadır. Bu noktada Sachunterricht ders kitabında incelenen konular, öncelikle Almancadan Türkçeye çevrilerek sunulmuştur. Doküman incelemesi sonucunda, veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Böylelikle, Almanya'da ve Türkiye'de okutulan ders kitaplarının sınıf başkanı seçimi ile ilgili bölümleri, konunun sunum şekli, görsel kanıtlar eşliğinde, etkinlik ve değerlendirme uygulamaları çerçevesinde incelenmiş ve inceleme sonuçlarından elde edilen verilerden yola çıkılarak temalar oluşturulmuştur.

BULGULAR

Sachunterricht'te 'Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü', 'Sınıf Başkanı Seçimi', 'Öğrenci Meclisi' Konularının ve Hayat Bilgisi'nde 'Okulda Demokrasi' Konusunun Ders Kitaplarındaki Sunumu

Almanya'nın Niedersachsen eyaletinde Grundschule (ilköğretim) 3.sınıfta okutulan Sachunterricht ders kitaplarından biri olan Jo- Jo, toplam on altı üniteden meydana gelmektedir. Jo-Jo'daki üniteler şunlardır; Kuzeydeki Biz, Ben- Sen- Biz, Sonbahar, Doğayı

Keşfetmek: Bitkiler, Çevreyi Araştırmak, Kış, Bu Ben'im, www.Yolda, Doğayı Keşfetmek: Hayvanlar ve Bitkiler, İlkbahar, İnşa Etmek, Biz Nasıl Yaşıyoruz, Zaman ve Mekânlar, Yaz, Yeni- Eski- Yeni, Çalışma Teknikleri.

Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan Ben- Sen- Biz ünitesi, bir arada yaşam kuralları, ritüeller, ifade özgürlüğü, kavgalarla başa çıkma, sınıf başkanı ve seçimi gibi demokrasi eğitime yönelik konulardan oluşmaktadır. Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü, Sınıf Başkanı Seçimi ve Öğrenci Meclisi konuları, toplam 3 sayfadır. Aşağıda sırasıyla sayfalar, Türkçe çevirileriyle birlikte yer almaktadır.

Klassensprecher – Sprecher für die Klasse

Die Klassensprecher übernehmen Verantwortung für die Klassengemeinschaft. Sie teilen dem Klassenlehrer die Wünsche, Vorschläge, Meinungen und Sorgen der Klasse bei passender Gelegenheit in angemessener Form mit. Die Klasse wählt ihre Klassensprecher, meistens sind das zwei Kinder. Vorher ermitteln sie Kandidaten. Ein Kandidat ist jemand, der sich um ein Amt bewirbt.

Dagegen wehren wir uns!

Wir dürfen auf dem Schulhof nicht mehr Ball spielen.

Um Kandidaten für eine Wahl zu finden, kann man sich über geeignete Mitschüler unterhalten und sie vorschlagen. Ein Kandidat kann sich auch selbst vorstellen. Wer sich zur Wahl stellen möchte, wird auf den Stimmzettel geschrieben.

Ich möchte Klassensprecher werden, weil ich mich gerne für andere einsetze. Dabei bin ich ehrlich und gerecht. Mein Bruder ist auch Klassensprecher. Jan

Lara sollte Klassensprecherin werden. Sie ist eine sehr gute Schülerin. Meistens setzt sie sich durch. Sie ist mutig und stark.

Felix eignet sich als Klassensprecher. Er kann gut zuhören und ist immer freundlich. Außerdem hilft er viel und ist beliebt, weil er witzig ist.

1. Sprecht über die Situation oben oder spielt sie nach. Wie sollten die Klassensprecher reagieren?
2. Stellt eure Kandidatenliste auf. Schreibt dazu, warum sich die Kandidaten besonders eignen.

22

Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü başlıklı konu, sınıf başkanlığı ve seçimi ile ilgili açıklamalar ile başlamaktadır:

Sınıf Başkanları, sınıf için sorumluluk üstlenirler. Sınıfın isteklerini, önerilerini, düşüncelerini ve sorunlarını, uygun bir fırsatta, uygun bir şekilde sınıf öğretmenine bildirirler. Sınıf, kendi sınıf başkanını seçer, genellikle iki kişilerdir. Öncelikle, **adaylar** ortaya çıkar. Aday, bir **görev** için başvuran kişidir.

Bir **seçime** adaylar bulmak üzere, uygun öğrencilerle ilgili konuşulabilir ve onlar önerilebilir. Bir aday, kendini de tanıtabilir. Seçimde aday olmak isteyenler, **oy pusulasına** yazılırlar.

Metnin hemen yanında yer alan, sınıf ortamında çekilmiş olan fotoğrafta, öğrenciler kendi aralarında konuşmaktadırlar:

- Artık okul bahçesinde top oynamaya iznimiz yok.
- Buna karşı çıkmalıyız!

Sınıf başkanı olmak isteyen Jan'ın adaylık açıklaması şu şekildedir:

Sınıf başkanı olmak istiyorum, çünkü başkalarının yardımına seve seve koşarım. Bununla beraber dürüst ve adilim. Erkek kardeşim de sınıf başkanı. Jan

Sayfanın alt kısmında iki öğrencinin diyalogu yer almaktadır:

- Lara, sınıf başkanı olmalı. O, çok iyi bir öğrenci. Daima sözünü dinletiyor. O, cesur ve güçlü
- Felix, sınıf başkanı olmaya çok uygun. İyi dinleyebiliyor ve her zaman arkadaş canlısı. Ayrıca çok yardımcı oluyor ve şakacı olduğundan dolayı sevilen biri.

Sayfanın sonunda yer alan çalışma soruları:

- 1-Yukarıdaki durum hakkında konuşun veya siz de canlandırın. Sınıf başkanı nasıl davranmalı?
- 2-Aday listenizi düzenleyin. Adayların neden özellikle uygun olduklarını yazın.

Die Wahl der Klassensprecher

Eine demokratische Wahl hat fünf Eigenschaften. Sie ist **allgemein**, **geheim**, **frei**, **gleich** und **unmittelbar**.

Alle Schüler der Klasse sind zum Wählen aufgerufen. Jeder kann seine Stimme abgeben. Es handelt sich um eine **allgemeine** Wahl.

allgemein

In der Wahlkabine wird **geheim** gewählt – geschützt vor den Blicken anderer.

geheim

Der Name des Wunschkandidaten wird angekreuzt. Dabei entscheidet jedes Kind für sich. Es hat die **freie** Wahl des Kandidaten. Jedes Kind hat gleich viele Stimmen, in diesem Fall eine. Jede Stimme zählt **gleich** viel. Es gilt gleiches Wahlrecht.

frei

gleich

Die Klassensprecher werden **direkt** und mit Namen gewählt. Deshalb bezeichnet man eine solche Wahl als **unmittelbar**. Der Stimmzettel wird gefaltet in die Wahlurne gesteckt. Wahlhelfer zählen die Stimmen aus. Die beiden Kandidaten mit den meisten Stimmen sind die neuen Klassensprecher.

unmittelbar

- 1 Erkläre die Wahl der Klassensprecher. Wenn du den Text abdeckst, helfen dir die Bilder.
- 2 Bereitet eure eigene Wahl vor.

23

Sınıf Başkanı Seçimi başlıklı konuda yer alan metinde demokratik bir seçimin özellikleri açıklanmaktadır:

Demokratik bir seçim, beş özelliğe sahiptir. **Geneldir, gizlidir, serbesttir, eşittir ve doğrudandır.** Sınıftaki tüm öğrenciler, seçime katılırlar. Herkes oyunu verebilir. **Genel** bir seçim söz konusudur.

Oy verme kabininde **gizli** oy verilir- böylece diğerleri görmez.

İstenen adayın ismi işaretlenir. Her çocuk kendi kararını verir. Çocuk, adayı **serbestçe** seçer. Her çocuk, eşit birçok oya sahiptir, bu durumda ise bir tane. Her oy, **eşit** çoklukta sayılır. Eşit oy hakkı geçerlidir.

Sınıf başkanı, **direkt** olarak ve isimle seçilir. Bu yüzden, böyle bir seçim **doğrudan** olarak adlandırılır. Oy pusulası, katlanarak oy sandığına atılır. Seçim görevlileri, oyları teker teker sayarlar. En çok oyu alan iki aday, yeni sınıf başkanlarıdır.

Sayfanın sonunda yer alan çalışma soruları:

1- Sınıf başkanı seçimini açıklayın. Metnin üstünü kapatırsan, fotoğraflar sana yardımcı olur.

2- Kendi seçiminiz için hazırlık yapın.

Der Schülerrat

Die Franz-Hecker-Grundschule in Osnabrück hat sich im Jahr 2000 entschlossen, ihren Schülern mehr Möglichkeiten zur Mitbestimmung zu geben. Sie haben einen Schülerrat eingerichtet, der sich in regelmäßigen Abständen trifft. Hier werden die Ideen und Wünsche der Kinder beraten. Er ist verantwortlich für die Schulgemeinschaft und bietet den Schülern die Möglichkeit zur Mitsprache im Schulalltag. Zum Schülerrat gehören alle Klassensprecher der Klassen 1 bis 4.

Der Schülerrat wählt einmal pro Schuljahr:

- einen Schulsprecher und einen Stellvertreter, die die Wünsche und Anregungen der Schüler den Lehrkräften und den Eltern vortragen. Außerdem vertreten sie die Schüler und deren Interessen nach außen (z. B. bei offiziellen Terminen).
- einen Beratungslehrer, der den Schülerrat bei der Entwicklung von Ideen und Wünschen unterstützt und ein Protokoll über die Sitzungen anfertigt.

In Schulversammlungen informiert der Schülerrat alle Schüler der Grundschule über seine Arbeit und anstehende Projekte.

Ein konkretes Problem

Ein großes Problem in der Franz-Hecker-Grundschule war der viele Streit in den Pausen. Der Schülerrat hat deshalb Pausenregeln erarbeitet. Diese Regeln wurden auf der Schulversammlung vorgestellt. Jeder Schüler hat die Pausenregeln unterschrieben und verpflichtet sich damit, sie einzuhalten.

Der Schülerrat hat weiterhin festgestellt, dass der Streit in den Pausen durch Langeweile entsteht. Deshalb hat er angeregt, Pausenspielgeräte anzuschaffen. Diese werden von Schülern verwaltet. Nur wer ein Ausleihkärtchen hat, kann sich ein Spielgerät ausleihen.

- 1 Gibt es in deiner Schule einen Schülerrat? Woran arbeitet er gerade?
- 2 Was muss man beachten, wenn man einen Schülerrat einrichten will?
- 3 In welchen Fällen könnte ein Schülerrat noch hilfreich sein?

24

Öğrenci Meclisi başlıklı konuda yer alan metinde öğrenci meclisinin özellikleri, bu uygulamanın yapıldığı Franz- Hecker İlkokulu'ndan örneklerle açıklanmaktadır:

Osnabrück'teki Franz- Hecker İlkokulu, 2000 yılında öğrencilerine **yönetime katılmada** daha çok imkân sunmaya karar verdi. Düzenli aralıklarla toplanan bir **öğrenci meclisi** kurdular. Burada, çocukların düşünce ve istekleri görüşülüyor. Meclis, **okul birliğinden** sorumlu ve öğrencilere okuldaki günlük yaşamda söz sahibi olma olanağı sunuyor. 1. sınıftan 4. sınıfın sonuna kadar tüm sınıf başkanları, öğrenci meclisinin bir parçasıdır.

Öğrenci Meclisiyle ilgili açıklamalar:

Öğrenci meclisi yılda bir kez seçer:

- Öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin istek ve önerilerini aktaracak bir **okul sözcüsü** ve **okul temsilcisi**. Ayrıca öğrencileri ve onların çıkarlarını, dışarıya karşı savunurlar (örneğin resmi görüşmelerde).
- Öğrenci meclisini, fikir ve isteklerin gelişiminde destekleyecek ve toplantılar hakkında tutanak hazırlayacak bir **danışman öğretmen**.

Öğrenci meclisi, **okul toplantılarında** İlkokuldaki tüm öğrencileri, çalışmalarını ve projelerini hakkında bilgilendirir. Bu açıklamaların altında, bir örnek olay yer almaktadır:

Somut Bir Sorun

Franz- Hecker İlkokulu'nda teneffüslerde kavgaların olması, büyük bir sorundu. Öğrenci meclisi, bu yüzden teneffüs kuralları belirledi. Bu kurallar, okul toplantısında tanıtıldı. Bütün öğrenciler, teneffüs kurallarını imzaladılar ve böylece onlara uyacaklarını taahhüt ettiler. Öğrenci meclisi, buna ilaveten, teneffüslerde kavganın can sıkıntısı yüzünden ortaya çıktığını saptadı. Bu yüzden, öğrencilere teneffüs oyuncaklarını almayı teklif etti. Bunlar, öğrenciler tarafından kullanılacak. Kim ödünç alma kartına sahipse, sadece o oyuncak ödünç alabilir.

Sayfanın sonunda yer alan çalışma soruları:

- 1- Senin okulunda öğrenci meclisi var mı? Hangi konular üzerine çalışıyor?
- 2- Bir öğrenci meclisi oluşturulmak istenirse, neler göz önünde bulundurulmalıdır?
- 3- Hangi durumlarda öğrenci meclisi yardımcı olabilir?

Almanya'da Sachunterricht'te 3. sınıfta okutulan Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz ünitesinin, öğrencileri demokratik toplumda birer aktör olmaya hazırlamaya yönelik seçme ve seçilme hakkı ile ilgili bölümü incelendiğinde, seçme-seçilme ve oy kullanma kültürü kazandırmaya yönelik olarak tasarlandığından bahsedilebilir. Ders kitabında sunulan seçim sürecini, tüm özneler yürütmektedir. Öğrencilerin tamamı, seçim sürecinin birer parçasıdır.

Her üç sayfada yer alan konularda hazırlık sorusu yer almamaktadır. Sınıf Başkanı-Sınıf Sözcüsü konusunda yer alan, sınıf ortamına ait fotoğraf, öğrencilerin 'oldukları gibi' yansıtıldıkları, çeşitli, renkli, karmaşık, rahat ve doğal bir görünüm sergilemektedir. Başkan

adayı Jan'ın kendini tanıtmında vurguladığı nitelikler; arkadaşlarına yardımcı olmak, dürüstlük, adil olmaktır. İllüstrasyonlarla, diyalog halinde gösterilen iki seçmen öğrencinin sınıf başkanı olacak kişiye atfettikleri değerler ise; iyi bir öğrenci olması, sözünü dinletmesi, cesur olması, güçlü olması, iyi bir dinleyici olması, arkadaş canlısı olması, yardımcı olması, şakacı ve sevilen biri olmasıdır. Sınıf Başkanı Seçimi konusunda yer alan fotoğraflarda da ortamın gerçekliği, seçim sürecinden karelerle yansıtılmıştır. Aynı şekilde Öğrenci Meclisi konusunun sunumunda da içerik, fotoğraflarla pekiştirilmiştir. Bu durum, sınıf başkanlığı seçimi sürecinin ve öğrenci meclisinin uygulanabilirliğini, yaşamın içinden ve gerçekçi bir şekilde sunmaktadır.

Okulda Demokrasi

Sınıf başkanlığı seçimlerinde oy kullanırken adayların hangi özelliklerini dikkate alıyorsunuz? Neden?

3-A sınıfında başkanlık seçimi yapılacaktır. Adaylar kendilerini tanıtan konuşmalar hazırlamışlardır. Sarp oy kullanırken adayların hangi özelliklerini dikkate almayı düşünüyor? Resmi inceleyiniz. Metinleri okuyarak anlatınız.

Ben arkadaşları arasında ayırım yapmayan birine oy vermeyi düşünüyorum.

Arkadaşlar, Beni başkan olarak seçerseniz sınıf kitaplığından istediğiniz zaman, istediğiniz kitabı almanızı sağlarım. Çünkü sınıf kitaplığından yararlanmak hepimizin hakkı. Bu konuda adaletili olacağıma söz veriyorum.

Arkadaşlar, Ben de başkanlığa adayım. Biliyorsunuz hep birlikte sınıfta uymamız gereken kuralları belirledik. Ama bazı arkadaşlarımız bu kurallara uymuyorlar. Seçilsem bu arkadaşlarıma gereken uyarıları yapacağım. Tüm arkadaşlarıma eşit davranacağım.

20

Merhaba Arkadaşlar, Biliyorsunuz ben geçen sene başkan yardımcısı seçilmişim. Bu sene hedefim başkan olmak. Başkan seçilsem kantinde yaşadığımız sıra problemini çözmeyi düşünüyorum. Bunun için ailemden ve okul idaresinden yardım almayı planlıyorum.

Arkadaşlar, Bence başkan olacak kişinin arkadaşlarına hoşgörülü davranması gerekir. Ayrıca tarafsız olması da önemlidir. Ben başkan seçilsem sorunlarınızı sabırla ve hoşgörüyle dinleyip çözüm yolları üretmeye çalışacağım. Çözemediğimiz sorunlarınızı öğretmenimize tarafsız bir şekilde anlatıp yardım isteyeceğim.

Çocuklar, Sınıftaki seçimlere katılarak seçme ve seçilme hakkınızı kullanmış oldunuz. Başkanlığa aday olan arkadaşlarınız konuşmalarında demokratik bir sınıfta sergilenmesi gereken davranışlardan söz ettiler. Yanlı davranmamak, sorunları demokratik bir şekilde çözmek, sınıf kurallarına uymak bu uygulamalara örneklerdir. Demokratik uygulamalar sayesinde iyi bir eğitim-öğretim ortamı yaratılmış olur.

DEĞERLENDİRME

* Okuldaki demokratik uygulamalar nelerdir? Bunların yaşantımıza katkılarını açıklayınız.

* Size karşı yanlı davranılması hoşunuza gider mi? Neden?

21

ÇK 22

Okulda Demokrasi

Aşağıdaki resmi inceleyiniz. Kadir, Orkun ve Bülent arasında nasıl bir konuşma geçmesi gerekirdi? Aşağıda yazınız.

Benim ile oynayabileceğim bir oyun oynayalım mı?

Hayır biz futbol oynamak istiyoruz.

Kadir, Orkun, Bülent

Kadir: Benimle oynayabileceğim bir oyun oynayalım mı?

Orkun: Hayır biz futbol oynamak istiyoruz.

Bülent: Benimle oynayabileceğim bir oyun oynayalım mı?

Kadir: Hayır biz futbol oynamak istiyoruz.

Aşağıdaki cümleleri size uygun ifadelerin başındaki kutucuğu işaretleyerek tamamlayınız. Nedenini yazınız.

Kız, erkek tüm arkadaşlarımla oynarım. oynamam. Çünkü...

Arkadaşlarıma karşı yanlı bir davranış yapıldığında görmezden gelirim. itiraz ederim. Çünkü...

Sınıftaki seçimlerde oy kullanırım. oy kullanmam. Çünkü...

Sınıf kurallarının belirlenmesinde fikirlerimi söylerim. söylemem. Çünkü...

22

DK 20-21

Türkiye’de okutulan, Evrensel İletişim Yayınları tarafından yayımlanan hayat bilgisi 3.sınıf ders kitabının Okulda Demokrasi konusu incelendiğinde, konunun sadece başkan

olacak kişiden beklentiler ve başkan adaylarının vaatlerinin neler olabileceğine dair bilgiler sunmak üzere tasarlandığından bahsedilebilir.

Konu, sınıf başkanı adayına hangi özelliğini göz önüne alarak oy verdiğine dair çocuğa yöneltilen bir hazırlık sorusuyla başlamaktadır. İlk sayfada yer alan, sınıf ortamını gösteren temsili resim; öğrencilerin saçları, kıyafetleri, oturuşları, mimikleri ile 'ideal tipler' olarak yansıtıldıkları, oldukça resmî ve 'ideal bir sınıf ortamının' gösterildiği, her şeyin çok düzgün olduğu bir görünüm sergilemektedir. Jo- Jo ders kitabındaki örneğin aksine, gerçek fotoğrafların kullanılmaması, sınıf başkanlığı seçimi sürecinin gerçek olma algısını azaltmaktadır.

Başkan adaylarının kendilerini tanıtmada vurguladıkları nitelikler; sınıf kitaplığından yararlanma, hak, adaletli olmak, kural kavramı ve kurallara uymayanlara 'gereken uyarıları yapacağım' söylemi, eşitlik, kantindeki sıra probleminin çözülmesi, hoşgörülü olmak, sabırlı olmak, tarafsızlık, çözüm odaklı olmak şeklindedir. Seçmen öğrencilerden Sarp'ın sınıf başkanı olacak kişiye attığı değer; ayrımcılık yapmamasıdır. İkinci sayfada yer alan tekerlekli sandalyedeki aday, farklılıklara saygıya ve bir arada yaşama vurgu yapmaktadır. Öğretmen ise, öğrencilerin seçimlere katılarak seçme ve seçilme hakkını kullanmış olduklarını söylemektedir. Ancak ders kitabında, aday tanıtımı dışında, seçime dair herhangi bir veri veya sunum yoktur. Öğretmenin bu tavrı, öğrencilere sınıf başkanlığı seçimini kavrama düzeyinde sunulduğunu pekiştirmekte, içselleştirmenin olmadığı bir bağlam sergilemektedir.

a) Adaylık Sürecinin Tanımlanması

Sachunterricht'te 3.sınıfta okutulan Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz ünitesinde sınıf başkanlığı seçim süreci, sınıf başkanının görevinin ne olduğunun tanımlanmasıyla başlamaktadır. Bu tanım sonunda, seçim sürecinin ana hatları sunulmuştur. Kavram öğretiminin bir yansıması olarak sınıf başkanı, adaylar, görev, seçim, oy pusulası, metin içinde farklı renkte belirtilerek sunulmuştur. Bu durum, sınıf başkanlığına adaylık süreciyle öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşacakları siyasal sistemi fark etmelerini sağlamakta ve öğrencilere bu siyasal sistemin ana hatlarını içselleştirmeleri için bir fırsat sunmaktadır. Böylelikle öğrencilerin politik yaşama aktif katılımının ilk aşaması olarak adaylık süreci tanımlanmakta ve tanıtılmaktadır. Bu noktada kendini tanıtan aday ve seçmen gözünden bir diyalog oluşturularak, sosyal hayattaki politik kampanyanın ilk özelliklerini fark etmeleri sağlanmaktadır. Bu seçim kampanyası süreci bir tarafıyla mevcut talepler üzerinden (okul bahçesinde top oynama hakkı) şekillendiği gibi, adayların kişisel özellikleri üzerinden de tanımlanmıştır.

Hayat bilgisi 3.sınıf ders kitabının Okulda Demokrasi konusu incelendiğinde de başkan olacak kişiden beklentiler ve başkan adaylarının vaatlerinin neler olabileceğine dair bilgiler sunulmaktadır. Fakat Jo-Jo adlı ders kitabının aksine, siyasal sistemin kavramlarına dair herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. Seçim süreci, sadece adaylık yani 'seçilme hakkı' üzerinden tanımlanmakta ve bu durum öğrencilerin, hayat bilgisi 3.sınıf ders kitabındaki örnek bağlamında gerçek hayatta karşılaşacakları siyasal sisteme dair farkındalık yaratmamaktadır. Bu durum, "Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır" kazanımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, öğrenci tarafından demokratik uygulamaların sadece kavrama düzeyinde kaldığı çıkarımında bulunmak mümkündür.

b) Seçim Sürecinin Tanımlanması

Sachunterricht'te 3.sınıfta okutulan Jo-Jo adlı ders kitabında seçim süreci, demokratik seçimlerin özelliklerini yansıtmaktadır. Genel, gizli, serbest, eşit ve doğrudan kavramları üzerine inşa edilen seçim sistemini, birebir sınıf başkanlığı seçimi süreciyle örtüştürerek öğrencilerin deneyimlemesi sağlanmaktadır. Bu kavramların öğretimiyle, demokratik toplumdaki siyasal katılımın vazgeçilmez özelliklerinin öğrencilere tanıtılması amaçlanmaktadır. Bu durum, ilgili ders kitabının sonunda yer alan çalışma soruları

çerçevesinde, her öğrencinin kendi sınıf başkanlığı seçimi kampanyasını örgütlemesi isteğiyle deneyimlenmiş olur. Böylece bireylerin siyasal katılımı içselleştirmesi sağlanmaktadır. Jo-Jo ders kitabının aksine, Türkiye’de okutulan hayat bilgisi ders kitabında, demokratik seçimin özelliklerine dair herhangi bir vurgu yer almamakta ve seçim sürecinin deneyimlenmesi bir tarafa, seçim sürecinin neliğine dair bir bilgiye de rastlanmamaktadır.

c) Öğrenci Meclisi

Sachunterricht’te 3.sınıfta okutulan Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz ünitesinde sınıf başkanlığı seçiminin bir üst aşaması olarak öğrenci meclislerine katılım üzerinden, bireylerin daha sonraki yaşantılarında karşılaşacakları yerel yönetimlere aktif katılım süreçlerinin teşvik edilmesinin amaçlandığından bahsedilebilir. Yönetime katılma, öğrenci meclisi, okul birliği, okul sözcüsü, okul temsilcisi, danışman öğretmen ve okul toplantıları kavramları üzerine inşa edilen bu anlatı, somut bir sorun yani örnek olay üzerinden tartışmaya açılmaktadır. Bu tartışma, hak temelli vatandaşlık çerçevesinde, bireylerin kendi taleplerini dile getirmeleri konusunda öğrencileri gelecekteki toplumsal yaşama hazırlamaktadır. Böylece öğrencilerin okulda karşılaştıkları herhangi bir problemi demokratik yollarla çözme becerisini, gelecekteki toplumsal yaşamda karşılaşacakları herhangi bir sorunu çözmeye kullanmaları hedeflenmektedir.

Jo-Jo ders kitabının aksine Türkiye’de okutulan hayat bilgisi ders kitabında, yönetime katılmaya dair herhangi bir vurgu yer almamaktadır. Konu sonunda yer alan değerlendirme kısmındaki “Okuldaki demokratik uygulamalar nelerdir? Bunların yaşantımıza katkılarını açıklayınız.” sorusuyla bu aktif katılım sürecinin geçirilmiş olduğu görülmektedir.

Sachunterricht ‘Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü’, ‘Sınıf Başkanı Seçimi’, ‘Öğrenci Meclisi’ Konularının ve Hayat Bilgisi ‘Okulda Demokrasi’ Konusunun Ders Kitaplarındaki Etkinlik ve Değerlendirme Uygulamaları

Sachunterricht’te 3.sınıfta okutulan Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz ünitesinde Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü, Sınıf Başkanı Seçimi ve Öğrenci Meclisi konularında değerlendirme süreçlerinin, kavrama düzeyinde ve uygulama düzeyinde olduğu görülmektedir. Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü konusunda, sınıf başkanının aday olma sürecinin öğrenciler tarafından canlandırılması ve aday listelerinin oluşturulması istenmiştir. Diğer taraftan Sınıf Başkanı Seçimi konusunda, kavrama düzeyinde soru sorulmuş ve fakat seçim hazırlığının yapılması istenerek uygulama düzeyine geçilmiştir. Benzer biçimde Öğrenci Meclisi konusunda, örnek olay üzerinden tartışma yürütülmüş ve öğrenci meclisinin temel nitelikleri, kavrama düzeyindeki sorularla öğrencilere sorulmuştur. Bu haliyle bakıldığında, Jo-Jo ders kitabında hem kavrama hem de uygulama düzeyinde değerlendirme soruları yer almaktadır.

Türkiye’de okutulan hayat bilgisi ders kitabında ise öğrencilere kavrama düzeyinde, okuldaki demokratik uygulamalar sorulmuş ve bunların yaşantılarına olan katkılarının açıklanması istenmiştir. Seçim sürecine ve aktif katılıma dair herhangi bir soruya rastlanmamaktadır. Ancak öğretmen söyleminde görülen aday öğrencilerin demokratik bir sınıfta yanlı davranılmaması gerektiğine yapmış oldukları vurgudan hareketle, ‘Size karşı yanlı davranılması hoşunuza gider mi? Neden?’ sorusunun yöneltmiş olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Hayat bilgisi dersleri, hem çocuğun deneyim dünyasına dokunarak çocuğun yaşam gerçekliği ve kendini algılayışı hem de vatandaşlık eğitimi için temel oluşturur. Almanya’nın Niedersachsen eyaletinde 3.sınıfta Sachunterricht’te okutulan Jo-Jo adlı ders kitabının Ben- Sen- Biz ünitesinde yer alan Sınıf Başkanı- Sınıf Sözcüsü, Sınıf Başkanı Seçimi ve Öğrenci Meclisi konuları ile Türkiye’de 3.sınıfta okutulan hayat bilgisi ders kitabının Okul

Heyecanım temasında yer alan Okulda Demokrasi konusunun sunumlarının karşılaştırıldığı bu çalışmada, Türkiye’de okutulan hayat bilgisi ders kitabında, kavrama düzeyinde ve temellendirilmeden bir sınıf başkanlığı seçiminden bahsedilirken, Almanya’da okutulan Sachunterricht ders kitabında ise, sınıf başkanlığına aday olma süreci, demokratik seçim süreci ve okul meclisine katılım gibi öğrencilerin yaşamlarında politik katılımı teşvik edecek biçimde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Almanya’da okutulan ders kitabında sınıf başkanlığı seçim süreci, fotoğraf kullanılarak daha somut ve gerçekleştirilebilir gösterilmektedir. Türkiye’de okutulan ders kitabında ise fotoğrafın yerine, gerçeklikten uzak illüstrasyonların kullanılması, bu sürecin yapay bir şekilde algılanmasına neden olabilmektedir.

Almanya’da okutulan ders kitabında, demokratik bir seçimin nasıl yapılacağı tüm özellikleriyle, kavramsal çerçevesiyle ve fotoğraflar eşliğinde sunulmuştur. Baştan sona bir seçimin nasıl gerçekleştiği betimlenmiştir. Bu noktada, ders kitabında süreç odaklı bir yaklaşımın hâkim olduğundan söz edilebilir. Konuların sonlarında yer alan değerlendirme soruları da uygulamaya yönelik teşvikleri içermektedir. Konunun bu şekilde sunumunun, öğrencilere seçme ve seçilme hakkına yönelik farkındalık ve oy kullanma kültürü kazandırmada etkili olacağı söylenebilir. Ders kitabı bu tasarımıyla, öğrencilerin aktif katılımını teşvik etmektedir.

Türkiye’de okutulan ders kitabında ise demokratik bir seçimin nasıl yapılacağına dair ne kavramsal ne de uygulamaya yönelik herhangi bir veri yer almamaktadır. Seçimin nasıl yapıldığına dair hiçbir veri yokken, kitapta yer alan öğretmenin sınıf başkanı seçimine dair açıklamaları çok yapay, çok didaktik, kesinlik ifade eden cümlelerden oluşmaktadır. Bunun yanında, adaylık sürecinin tanımlanması aşamasında başkan adaylarının vaatlerindeki adil olma kavramına (eşit davranma, tarafsız olma söylemleri ile) vurgu yapıldığı görülmektedir.

Bu haliyle bakıldığında, Okul Heyecanım temasında yer alan Okulda Demokrasi konusunun sunumunda programda öngörülen “Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır” kazanımı çerçevesinde “iletişim becerisi, adalet, hoşgörü, saygı ve sabır” gibi kişisel nitelik ve değerlerin geliştirilmesinden uzaktır. Bunun yanı sıra öğrencilerin, ders kitabındaki bu sunumla, ara disiplinlerle ilişkilendirme bağlamında “Okulda demokratik ortamın geliştirilmesinde katkıda bulunması gerektiğini fark eder” ve “Okulda karşılaştığı sorunlara yönelik demokratik çözüm yolları üretir” (MEB, 2009) kazanımlarını edinmeleri zor gözükmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de okutulan ders kitabı aracılığıyla öğrencilerde, demokrasi kültürü ve bilincinin oluşması, seçme-seçilme ve oy kültürünün kazandırılması için ilgili konunun etkinlik temelli ve tüm seçim sürecini kapsayacak ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alabaş, R. (2010). Primary School Students' Conceptions Of Citizenship. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 2(2), 2528-2532.
- Beckhausen, F., von Bismarck, A., Christ, A., Corsen, B., Groebler, J., Hensel, P., Heuer, U., Keudel, K., Mensching, U., Nordmann, G. ve Walther, D. (2009). *Jo- Jo Sachunterricht 3*. Berlin: Cornelsen Verlag.
- Eberhard, C. ve Toyka- Seid, C. (2015). *Demokratische Regeln- Jetzt Versteh Ich Das!* Bonn: Bundeszentrale Für Politische Bildung.
- Edelstein, W. ve Fauser, P. (2001). *Demokratie Lernen Und Leben. Gutachten Für Ein Modellversuchsprogramm Der BLK*. Bonn: BLK.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntem Ve Metodlarına Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Führ, C. (1996). *Deutsches Bildungswesen seit 1945*. Bonn: Inter Nationes.
- Gesellschaft für Didaktik des Sachunterrichts [GDSU]. (Hrsg.). (2013). *Perspektivrahmen Sachunterrichts*. Bad Heilbrunn: Verlag Julius Klinkhardt.
- Kabapınar, Y. (2003). Bir Öğretim Materyali Olarak Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. C. Öztürk, D. Dilek. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2.Baskı). (318-342). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2009). Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. C. Öztürk. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. (367-401). Ankara: Pegem Akademi.
- Kast, B. ve Neuner, G. (1994). *Zur Analyse, Begutachtung Und Entwicklung Von Lehrwerken*. Berlin: Langenscheidt.
- Kaya, A. (2006). Yurttaşlık, Azınlıklar Ve Çokkültürcülük. T. H. Marshall, T. Bottomore. *Yurttaşlık Ve Toplumsal Sınıflar*. (A. Kaya, Çev.). (95- 137). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, M., F. (2010). Türkiye Ve Almanya'daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Leschinsky, A. ve Cortina, K. S. (2003). *Zur Sozialen Einbettung Bildungspolitischer Trends In Der Bundesrepublik*. K. S.Cortina, J. Baumert, A. Leschinsky, K. U. Mayer, L. Trommer (Hg.). *Das Bildungswesen In Der Bundesrepublik Deutschland*. (20-52). Hamburg: Rowohlt Verlag.
- MEB (2009). *İlköğretim 1, 2 Ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=30> web adresinden 05.03.2016 tarihinde alınmıştır.
- Niedersächsisches Kultusministerium. (2006). *Kerncurriculum Für Die Grundschule Schuljahrgänge 1-4 Sachunterricht*. Hannover: Niedersächsisches Kultusministerium.
- Özcan, E. ve Sağan, N. (2013). *İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabı* (1. Kitap). Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Özdemir Özden, D. (2014). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Vatandaşlık Eğitimi*. S. Şimşek. (Ed.). *Sınıf Öğretmenleri Ve Adayları İçin Hayat Bilgisi Öğretimi*. (215- 245). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Patton, M., Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün, S. B. Demir, Çeviri Ed.) Ankara: Pegem Akademi.
- Schaub, H., Zenke G.K. (2007). *Wörterbuch Pädagogik*. München: dtv (Deutscher Taschenbuch Verlag).
- Thomas, B. (2009). *Der Sachunterricht Und Seine Konzeptionen. Historische Und Aktuelle Entwicklungen*. Bad Heilbrunn: Verlag Julius Klinkhardt.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ziechmann, J. (1979). Schülerorientierter Sachunterricht. Ein Beitrag Auf Dem Weg Zum Informellen Unterricht Auf Der Primarstufe. Braunschweig: Westermann Verlag.

Class President Election at School as an Example for Democracy Implementations in the Textbooks of German Sachunterricht and Turkish Life Studies

Summary

INTRODUCTION

Having a citizen portrait which has capabilities and values for democratic citizenship for improving the democratic process in the country is one of the most important and maybe even the best reason of the existence of Sachunterricht in Germany and life studies course in Turkey. Activities like electing the class president and experiencing the works of the student council conduce to the children's first experience with democracy. In primary schools, sachunterricht in Germany and the life studies course in Turkey prepare the children for a democratic society in the future by bringing the individuals, who will play a role in the future society, together with the subjects of citizenship education for the first in their life.

METHOD

Case study research design was used in this study. Case study is a method preferred to be used for understanding the different problems of education, especially for questions related with 'how' and 'why' (Ekiz, 2009: 46). Also with the case study, factors related to the situation (places, individuals, events, processes, etc.) are investigated with a holistic view and it is focused on both how the factors affect the situation and are affected by situation (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 77).

Data Collection And Data Analysis

In this study data were collected by document analysis. The first information source of this study is the subject Class President- Spokeperson for the class, The Election of the Class President and Student Council issues in the unit I, You, We of the textbook Sachunterricht called Jo-Jo, published by Cornelsen Publishing House and used for the 3rd grade students in the state of Niedersachsen, Germany. The second source is the Democracy at School subject which takes place in the My School Excitement theme in the textbook published by Evrensel İletişim Publishing House for life studies course for the 3rd grade students in Turkey. Data were analyzed and compared. Content analysis was applied to the collected data. Data about Class President Elections, the way subject/information is presented, visual proofs and the activity and assessment practices used in the textbooks in Germany and Turkey were analysed.

FINDINGS

a) Defining of the Candidacy Process

In the I- You- We unit of textbook of Sachunterricht duties of Class President and election process are being identified and introduced. Students understand the main features of the political campaigns of social life. Then when they examine the subject called Democracy in School in life studies course, they are encountering that what could be the expectations of the class president and promises of president candidates. They do not face with the political terms of the current system. The election process is only explained with the candidateship, in other words, 'the election rights'. This situation raises awareness about the political systems in real life for students.

b) Defining of the Election Process

The election process of the textbook of Sachunterricht reflects the features of the democratical elections. The textbook of Sachunterricht gives students a chance to experience a class president election which matches up with a real political election based on terms like general, secret, free, equal and direct. In the life studies course textbook, there is no emphasis about the democratic election process. Besides that, there is no information about the quality of the election process.

c) Student Council

In the textbook of Sachunterricht the Student Council can be seen as the next step. It can be said that with the participation of the students in the student council, it is aimed to encourage students to participate in local government in their future life. In the life studies textbook there is no emphasis on to the participation in local government.

Activities And Evaluation In The Sachunterricht and Life Studies Course Textbooks

In the issues being examined in the textbook used in the Sachunterricht evaluation process could be seen in comprehension and apply levels. However, in the life studies course textbook it could be seen in comprehension level.

CONCLUSIONS

It was found that while the class president election process in the textbook used in the life studies course in Turkey is on comprehension level and without justification, in the textbooks used in Sachunterricht in Germany the class president election process is more encouraging for political participation in their own lives with its candidateship process, democratic election process and student council. Also in the textbook of Germany, the election process is being materialized with photos. Whereas in Turkey, instead of photos, illustrations far away from the reality are used, which makes the process artificial. In the textbook of Germany, how the election process should be made is explained in details, with its conpectional frame and photos. In this point, it can be said that the textbook uses a result process approach. The questions at the end of a topic also encourages the students to practice. It's possible to say that the presentation of the subject could be effective to raise students' awareness to their right to elect and being elected and voting culture. The design of the textbook encourages students to active participation. In the textbook of Turkey, on the other hand, there is no information about how the election should be done with in practice or in comprehension level. In Turkey, the way the textbook presents the election process should be reconstructed. It should be reconstructed so that it involves the whole election process and the active participation of all students.